

SILVIA D'AGOSTINO

Marfă contra marfă. Primele rezultate ale unei cercetări etnografice în Munții Apuseni.

1. Premise

Această cercetare etnografică asupra munților Apuseni are ca subiect central tema trocului, formă economică de schimb prezentă în numeroase societăți antice și regăsită în multe societăți contemporane. Este vorba despre o temă amplu discutată și abordată în studiile de antropologie economică cu diverse perspective, care reflectă diversele școli de gândire, dar cu intenția comună de a studia sisteme economice, diferite de cele occidentale.

Primii cercetători în domeniu au fost Bronislaw Malinowski (Malinowski, 1922) și Franz Boas (Boas, 1897): primul cercetează economic insulele Trobrand, situate în largul coastei orientale a Noii Guinee; al doilea se ocupă de indienii americani în special de Kwakiutl, populație de pe coasta Pacificului situată la nord de Columbia britanică. În 1925 a fost tipărită lucrarea fundamentală a lui Marcel Mauss (Mauss, 1925) care, deși nu avea o experiență directă de cercetare la fața locului, a reușit să formalizeze modurile de schimb ale kulei și potlach-ului, inserându-le într-un sistem mai vast, legat de dar. O contribuție care nu s-a bucurat însă de considerația meritată din partea celor ce, în jurul anilor '30 își propuseră ca obiectiv fondarea antropologiei economice ca disciplină autonomă, sarcină îngreunată de dezbaterile din cursul acelor ani dintre formalisti și substanțialiști.

Textul la care Formaliștii fac trimitere este *An Essay on the Nature and Significance of Economy Science* de Lionel Robbins (Robbins, 1932). În această operă, autorul susține că toate comportamentele umane sunt conduse de nevoia de maximizare a mijloacelor pentru atingerea unui scop și, deci, presupune că omul are ca posibile scopuri cele cu caracter economic. Acest principiu al maximizării ar fi aplicabil tuturor culturilor, dat fiindcă "experiența umană este fundamental unică și poate fi interpretată utilizând instrumente obiective universale. (...) Știința nu este legată de nici o cultură și, prin urmare, poate formula declarații comparative generale." (Wilk, 1997, p. 20).

Karl Polany, întemeietorul școlii Substanțialiste, s-a opus Formaliștilor susținând că omul nu este mereu rațional și mijloacele și scopurile nu decurg unele din altele. Adesea soluția logică a unei probleme cu caracter economic nu se datorează atât nevoii de maximizare a mijloacelor, cât nevoii de subzistență. În volumul *The Great Transformation* (Polany, 1944), Polany a analizat capitalismul modern și dinamica pieții în societățile occidentale prin intermediul studiului sistemelor economice din trecut. El susținea, prin urmare, că profitul și piața puseseră în umbră valorile umane, transformând orice lucru în marfă de cumpărat sau de vândut. "Economia politică" e un tip de structură non-universală și culturile apar astfel atât de diferite între ele, încât nu sunt reductibile la modelul capitalismului modern. Pe scurt, culturile "celelalte" nu pot fi analizate după parametri proprii economiei capitaliste.

Orice sistem economic trebuie să fie studiat în relație cu contextul social de referință, întrucât economicul este încorporat în social: "embedded" în exprimarea autorului. Pentru a înțelege cum se produce integrarea unui fenomen economic specific în întregul sistem social Polany a elaborat o tipologie descriptivă a sistemelor economice, regrupând variatele forme de circulație a bunurilor în trei categorii: reciprocitate, redistribuție și schimb (troc). Reciprocitatea este principiul în baza căruia toți, în cadrul unui sistem social, au aceleași drepturi și aceleași obligații cu un sens reciproc de obligație și identitate. Redistribuția este, în schimb, un sistem care prevede, în interiorul unui grup, o autoritate centrală care adună tributul de la grupul însuși și apoi în redistribuie ținând cont de cantitatea de tribut

Rămas bun, soață iubită,
Astăzi te las văduvită;
Iartă-mă orice-am greșit
Amândoi cât am trăit.

Știi bine c-această lume
E numai deșertăciune
Și ființă omenească
Nu-i care să nu greșască.

Rămas bun, copii iubiți,
De mine azi despărțiți,
Dumnezeu vă răsplătească
Fapta bună, creștinească,

Că mi-ați făcut cinste mare
Și-o frumoasă-nmormântare:
Șapte preoți în sobor
Care mi-au cântat în cor.

Vouă, vecini și vecine,
Vă doresc un mare bine.

Simion, cantor vestit,
Ne miră de ce-ai murit,
Cum te-nduri să pleci la drum
Înainte de Crăciun.

O-ai lăsat casa pustie,
Decița în văduvie
Și te duci sub recea glie,
În mormântul pe vecie.

Cantor bun, cantor vestit,
Mari lucruri ai făptuit:
Copiii la școli i-ai dat
Și pe toți i-ai învățat,

Pe toți i-ai purtat la școli,
Profesori, învățători -
Toți is cinstea satului
Și folosul statului.

Diacul NICOLAE POP din Cetățele

S-a născut în 8 ianuarie 1904. În 1927 se căsătorește cu Irina, din același sat. A fost vreme de peste 40 de ani diac la biserica din Cetățele, slujind la mai mulți preoți. Avea oarecare talent literar, a scris o cronică a satului, mai multe poezii, publicând chiar în presa interbelică. A fost și un mare cititor și iubitor de carte, de lael rămânând mai multe cărți de istorie, geografie, poezie, toate foarte vechi. A avut mare grijă și de cărțile bisericii. A ținut foarte mult la biserică, era foarte punctual la Utrenie și Liturghie, făcea vecernie în toate sâmbetele, ajunurile de sărbători, duminica și sărbătorile anului, indiferent cum era vremea lăsa tot lucrul jos. Mulțumim pe această cale nepoatelor sale Irina Etulia și Maria Tente din Cetățele care ne-au pus la dispoziție caietele.

G. A. Băle

1334

Moarte, ți-ai făcut carare
Tocma acum în Postu mare

**Bou-i tare,
Da' prost.**

Când începe câmpu a înverzi,
Ghiocei, brânduși a înflori.

În ziua de Buna Vestire
Clopotile o dat de știre
S-audă neamuri de-a mele,
Să vie la mormântare.

Opzeci unu ani am plinitu
Când pe toți v-am părăsitu;
Când mă duc pe aiesta drumu
La toți vă zicu un rămasu bun.

Marie și cu Mihai,
S-o gătat și al meu traiu,
Sara cu voi am vorbitu,
Bani ce-avui i-am socotitu.

Dar moartea în mezu de noapte
Din casa noastă mă scoate,
Pe când și voi v-ați trezitu
Fără suflare m-ați găsitu.

Și de am fostu de mult slebitu
Totu de casă am grijitu,
Ori unde ați putut pleca,
N-o fostu casa sângurea.

Pe când voi ați înturnatu
Toate la rându le-ați aflatu;
Io plecu azi de pe aicea
Unde o mărșu și maică-ta.

De toate să mă iertați,
Pentru noi voi vă rugați,
Domnul sfântu să ne primească
În împărăția cerească.

Drajii mei, iubiți nepoți,
Mai veniți la Bunu cu toți,
Altu nu vă voi striga
Că mă duc de pe aicea.

Onuțu, Dragomiru, Mariană,
Vasile, veniți toți deodată,
De toate să mă iertați,
Uitării să nu mă dați.

Ramonă și cu Ralucă,
A Bunului strănepotucă,
Și voi, mândre floricele,
Sădiți la mormântu pe ele.

Frate Mihai din Dacia,
Vină cu soția ta,
Cu nepoate și nepoți,
Mă iertați acuma toți.

Nănași, cuscri, cumnați și cu teteși,
Veri, vere, nepoți iubiți,
Noi de acuma niciodată
N-omu petrece laolaltă.

ce trebuie oferită divinității sau destinată scopurilor rituale. Schimbul, în fine, e forma economică proprie pieței și comerțului care are loc prin tranzacție monetară; dar există și forme simple ale schimbului, precum trocul. Aceste categorii nu se exclud una pe alta, dimpotrivă, pot fi regăsite toate în interiorul unuia și aceluiași sistem social.

Confruntarea dintre aceste școli a fost importantă deoarece a furnizat bazele metodologice pentru studiul sistemelor economice în culturile neoccidentale. Între 1857 și 1858 Marx scria *Grundrisse der Kritik der Politischen Oekonomie* (Marx, 1859) în care o parte este dedicată examinării formelor care precedă producția capitalistă și pe care scriitorul intenționează să le cerceteze pornind de la studiul economiei politice. Conform lui Marx, "marfa este înțeleasă ca fiind ceva socialmente dezirabil, care are o valoare de uz și o valoare de schimb, și este finalizată prin schimb în capitalism. Valoarea de uz (...) consistă într-o proprietate intrinsecă a unui lucru, a cărui utilizare este însă condiționată de contextul sociocultural ce caracterizează marga. (...) Valoarea de schimb este "o proprietate extrinsecă care se referă la relația exprimată cantitativ între valorile de uz ale unui lucru și ale altuia." (Papa, 1999, p. 71).

Din interpretarea anumitor concepte ale lui Marx își trage originea, după cum bine se știe, antropologia economică de tip neo-marxist, care își are exponenții principali în Franța prin Godelier și Meillassoux și în America prin Harris (Wilk, 1997, p. 139 ss.).

2. Schimbul economic.

Schimbul economic se definește ca "procesul prin intermediul căruia are loc într-o societate distribuția: bogățiilor, resurselor, bunurilor, ideilor și serviciilor." (Dicționarul de etnologie și antropologie, 1999, p. 609).

Primul antropolog care a studiat în termeni moderni formele elementare ale schimbului a fost Marcel Mauss (Mauss, 1925) care, analizând kula și potlach-ul, a pus în evidență că și în cazul insulelor Trobriand schimbul bazat pe principiul reciprocității care permitea circulația bunurilor în interiorul arhipelagului, în timp ce între Kwakiutl schimbul avea loc prin intermediul redistribuirii bunurilor. Cu toate acestea este vorba despre sisteme de schimb ce nu sunt prezente doar în societățile simple, ci sunt atestate chiar și în interiorul așa numitelor economii politice, în care însă sistemul de schimb predominant este cel al pieței capitaliste. Printre formele elementare ale schimbului un rol central îl ocupă trocul care, la nivel filogenetic, reprezintă aspectul primitiv al acestuia. După cum observă Humphrey și Hugh-Jones, în volumul *Barter, exchange and value* (Humphrey, Hugh-Jones, 1992), nu se poate da o definiție universală a trocului, deoarece el ia forme diverse în relație cu contextele istorice și sociale specifice. În relatarea de la care pornește introducerea lucrării lor, autorii pun de altfel în evidență, referitor la troc, anumite puncte centrale ale acestei forme de schimb: înainte de toate, bunurile care concurează la realizarea trocului au o natură diferită și "protagoniștii sunt esențialmente liberi și egali, unul dintre cei doi poate să-l împingă pe celălalt într-o astfel de activitate și în final să rămână totuși pe picior de egalitate. Nu există nici un criteriu în baza căruia, din exterior, să se poată stabili o echivalență în valoare a obiectelor schimbate. A avut loc desigur un negoț dar nu prin intermediul vreunei abstracte nevoi valutare sau numerice; fiecare dintre ei vrea pur și simplu obiectul deținut de celălalt...". Trocul este așadar un act "transformativ care mișcă obiectele prin regimuri de valori ce pot fi foarte diferite unele față de altele în relație cu contextele culturale de referință ale celor doi autori." (Humphrey, Hugh-Jones, 1992, p. 1 ss.).

În mod oportun Andrelini și Sabaturian (Andrelini, Sabaturian, 1992) subliniază că nu toate formele de schimb nemonetar pot fi identificate cu trocul. Rezultă că este într-adevăr necesar să se distingă cazul în care toate părțile în cauză sunt legate printr-o legătură de încredere reciprocă; în acest caz fiecare dintre contractanți dispune de un credit definit pe baza unei unități de cont abstractă și, în cursul fiecărei tranzacții, se va putea obține un bilanț activ sau pasiv, de egalitate sau de credit, care este stabilit din când în când de către protagoniști. Acestui tip de raport economic i-a fost dat, pe drept cuvânt, numele de "credit", tocmai pentru a putea

distinge această formă particulată de schimb, de troc.

3. Primele rezultate ale unei cercetări etnografice în România

Această cercetare a fost condusă în vara anului 1999 în regiunea Munților Apuseni, în NV-ul României, în Transilvania, pentru că aflasem că în acele locuri români erau obișnuiți să utilizeze termenul troc pentru a defini noțiunea de "baratto" (schimb).

Cercetările s-au desfășurat în special în satul Scărișoara, care se află în centrul regiunii, la 142 km de Cluj Napoca. În zona de pe malurile râului Arișeu Mare, trăiesc și astăzi un milion de persoane (moți) dedicate prelucrării lemnului și țesăturilor. Populația este foarte bătrână deoarece majoritatea tinerilor au emigrat la oraș sau în alte regiuni.

3.a. Repere istorice

Pentru a înțelege mai bine importanța pe care moții o ocupă la nivel social trebuie făcut un salt în trecut.

În a doua jumătate a secolului XVIII, în timpul dominației austro-ungare, maghiarii din Transilvania cereau anexarea acestei regiuni Ungariei. Români nu s-ar fi opus dacă aceștia, în cadrul proiectului lor de anexare, ar fi prevăzut o participare și în același timp o recunoaștere a poporului român.

În Transilvania s-au creat, așadar, poziții politice diverse, precum, spre exemplu, aceea a lui Barițiu, care pune accentul pe necesitatea de a consolida identitatea poporului român (poziție naționalistă) și aceea a lui Avram Iancu, căpetenia moților, om politic influent pe lângă populația din Transilvania, care a luat poziție împotriva ungarilor.

În acest scop a organizat o propagandă în diferite sate. La congresul care a avut loc la Blaj la 15 mai 1848 erau peste 30.000 de țărani reuniți pe câmpia libertății pentru a adera la programul lui Iancu. Congresul nu a obținut însă mari rezultate, Barițiu reproșă ungarilor că nu au acceptat declarația de la Blaj în care se propunea recunoașterea cetățeniei române, de asemenea, trebuie luat în considerare faptul că în Dieta Transilvană, organul politic de decizie, nu erau prevăzuți reprezentanți români.

Avram Iancu a organizat printre moții, proveniți din Apuseni, trupe de partizani, care i-au înfrânt pe unguri la Vilagos în august 1848. Între timp, țărani care participaseră la adunarea de la Blaj așteptau eliberarea de regimul maghiar prin intermediul împăratului habsburgic, având încredere în acțiunile lui Iancu, considerat un principe luminat, un justițiar înconjurat de partizanii săi. Deci, moții erau considerați în trecut soldați care apărau dreptul istoric al unei națiuni care de multă vreme râvnea să obțină o recunoaștere, care propunând un ducut sub conducerea imperiului habsburgic, proiectând reconstruirea unei Dacii în granițele sale antice, de la Carpați la Marea Neagră (Durandin, 1995).

Evenimentele prezentate sunt dintre cele mai importante pentru Transilvania, moții au fost protagoniștii activi ai acestora și mai mult ca sigur parte din prestigiul lor actual depinde de evenimentele citate mai sus.

3.b. Cercetare de teren

Tema acestei cercetări vizează un tip de schimb economic activ chiar și astăzi printre moți.

Moții reprezintă, în primul rând, un grup teritorial: au drept caracteristică principală faptul că locuiesc în Țara Moților, sau altfel spus, Valea Arișului, deoarece zona este traversată de râul cu același nume. Dar această definiție nu este suficientă pentru a-i identifica: identitatea lor este într-adevăr legată de o funcție socio-economică precisă, legată de prelucrarea lemnului și pe care guvernul român o recunoaște printr-un document oficial.

La nivel teritorial, Țara Moților poate fi împărțită într-o regiune muntoasă și adevărata vale în care se găsesc centrele urbane cele mai importante, printre acestea, Câmpeni, care o dată pe lună devine sediul pieței, una din cele mai importante din zonă.

Așadar, moții, cel puțin în trecut, constituiau un grup teritorial închis, cu tradiții proprii care-i distingeau de restul populației românești; totuși nu constituiau un

La pretini, vecini, vecine,
Mai dați mâna azi cu mine,
De toate să ne iertăm,
Pe aici nu ne vedem.

Oh, cinstită adunare,
Azi suntem în postu mare,
Poruncile să păzimu
Atunci când lumea părăsimu.

Domnul sfântu să ne primească
În împărăția cerească
Când lumea va judeca
Să fimu toți la dreapta sa.

Acolo, în ceata dreăților,
În odihna vecilor,
Să-l rugămu pe Domnul Sfântu -
Pururea în veci Aminu.

La înmormântarea lui Tura Onuc,
27 martie 1986.

1335

Greu-i de acasă a pleca
Acuma primăvara
Cându-s flori și cucu cântă
Și când i lumea mai mândră.

Când și paserile călătoare
Ce o fostu duse în depărtare
S-o întorsu toate înapoi,
Frumosu cântă azi la noi.

C-o sositu în lume iară
Mult dorita primăvară,
Toți, toate se veselescu,
Pe alt anu se pregătescu.

Numai eu nimicu nu facu,
Stau azi gata de plecatu
C-o gre boală dintr-odată
Mi-o atacatu mie viața.

Deși de două trei săptămâni
Eu lucrămu cu a mele mâni
Și pe acasă și din satu
Lucru din mâni n-amu lăsatu.

A mei m-o dus la spital -
Le-o fost truda în zădaru
Că nici doctori n-o pututu
C-al meu leacu nu l-o avut.

Noaptea spre Duminica Tomii
Rău mi o putut veni,
Ce(a) din urmă mi-o fostu vorba,
Cu greu a trece noaptea.

Viața ca o lumânare s-o stinsu.
Pe cându a mei de casă o sositu
M-o găsitu fără suflare,
I-o cuprinsu o jeale mare.

**Băutura-i temelie,
Mâncarea-i fudulie.**

Din spital m-o adus acasă,
În sicriu, fără viață,
Clopotile o cântatu a jale
Să audă pretini, neamuri de a mele.

Și din satu și de pe sate
Să vie la mormântare
Că de acasă azi oi pleca,
De azi pe aici nu mi-ți mai vedea.

Stau în fața casei mele
Îmbrăcată totu în jale,
Toți ar vre să nu mă duc,
Să mă lasu de aiesta drumu.

Dar eu stau pe patu de moarte,
M-așu întoarce, nu se poate.

Mă întorcu eu mai întâie
Cătră a me familie
Cu care eu am treitu
În lume pe acestu pământu.

Iată, soața mea Parască,
Astăzi moartea ne despartă,
Dar acum la despărțitu
Mă iartă orice am greșitu.

Petre și cu Aurica
Eu altu nu v-oi scula,
Ori când voi vă veți trezi
Vocea mea, pașii mei nu-ți auzi.

Nici în casă, nici în tindă,
Nici lângă casă-n grădină
Unde cu drag eu munceamu
De dimineața oricând mă sculamu.

Că după zoală, după muncă
Ca să ieu o roadă bună
Rămâne să munciți voi,
Că eu plecu de pe la noi.

De mamă voi să grijiți,
Ié rămâne cu voi, aici,
Dar cu nepoate și nepoți;
Mă iertați acuma toți.

Oniță, cu Găvrilă;
De azi nu mi-ț mai vedea;
Cu nepoți veniți odată
Când Bunu pleacă de acasă.

Marie, din Odoreu,
Departu de satu meu,
Vină azi cu al tău soț Ionu,
Cu nepoate și nepoți.

Augustin cu Rahila
De azi nu mi-ț mai vedea
Lucrând cândva p'ângă casă
Cum lucram de altă dată.

adevărat grup endogamic, întrucât căsătoriile puteau fi realizate și cu mocani, și ei locuitori ai zonei, care se ocupau îndeosebi cu creșterea animalelor.

Astăzi, prestigiul moșilor rezidă în a fi câștigat un patrimoniu cultural, cel al prelucrării lemnului, fiind un raport foarte strâns între cunoștințele tehnice și cunoștințele simbolice. Această știință specifică este determinată de ambientul natural în care sunt inserați moșii, ambient caracterizat de o diversitate a culturilor arboricole: brazii, care reunesc calitățile lemnului moale, pădurile de conifere, la o altitudine de 800-900 m, fagii, la peste 1000 de m.

Arborii au o întreagă serie de conotații legate de sfera sacrului: "Lemnul are un suflet chiar dacă nu este etern. Arborele are un suflet aparte în momentul în care se cuibărește în el sufletul unui mort, dar numai al acelor persoane care sunt prea legate de familie pentru a se putea desprinde de lumea terestră." (Mocan, 27/04/1999).

Aceste simboluri ale lemnului, după cum am mai menționat, sunt corelate cu cunoștințe economice și artizanale specifice, sau cu prelucrarea lemnului.

Moșii produc în principal scânduri, plăci din lemn utilizate de români pentru construirea caselor, și ciubere, vase de lemn. Ciuberele pot fi de diferite dimensiuni, cele mai mici sunt folosite ca obiecte ornamentale, pe când cele mai mari devin unități de măsură pentru cereale: litra sau donița, ce poate conține 20l sau 15kg de grâu. Moșii folosesc doar această unitate de măsură și de aceea când un țăran are nevoie să facă un troc cu moșii trebuie să aibă deja aceste vase din lemn: "Ei nu cumpără cu chilul, spune că nu știu ce-i ăla." (Boșca, 24/07/1999). De obicei, ciuberele mai mici se decorează urmând o tehnică deosebită, numită traforaj. Motivele decorative cele mai frecvente sunt cele circulare, care, în literatura etnografică română reprezintă simboluri solare.

Atât în timpul imperiului austro-ungar, cât și în perioada regimului comunist, moșii puteau beneficia de o modalitate de ajutor social, adică o carte de identitate, numită "Carnet de moș", în care, până astăzi, sunt menționate drepturile și avantajele acestui grup.

Iată câteva din punctele centrale tratate în carnet: titularul acestui document poate tăia și, deci, posedă până la 10 m³ de lemn, dar nu mai mult de 15 m³ pe familie; poate comercializa produse din lemn în toate târgurile, piețele publice și private, în orice parte a țării. Când produsele sunt transportate, moșul are dreptul la 50% reducere pe taxa relativă la transport, iar, dacă transportul se face cu căruța, poate să pască animalele liber pe terenurile comunale, însă numai pentru o zi în aceeași localitate; în afară de aceasta, titularul carnetului are dreptul să transporte înspre domiciliul său produse agricole obținute în urma trocului.

Se evidențiază așadar în mod clar că forma de comerț cea mai utilizată este trocul. "Trocul este un fenomen care în trecut avea o regularitate a sa, e o formă economică utilizată de locuitorii munților Apuseni, unde există o producție agricolă scăzută datorată condițiilor ambientale nefavorabile. Atunci pentru a depăși lipsa elementelor de bază din dieta locală se recurgea și se recurge și astăzi la schimbul între obiecte de lemn și cereale. În trecut, schimbul se făcea și cu obiecte din ceramică de formă alungită ce serveau la conservarea laptelui." (Goia, 20/05/1999). Moșii pornesc în grup spre regiunile în care se produce grâu, încărcăți cu scânduri și ciubere; probabil se opresc la familii de țărani cu care au stabilit legături deosebite de-a lungul frecventelor lor călătorii. De la care, pe urmă, contactează posibili cumpărători, procedând fie la un schimb propriu-zis, fie la o tranzacție cu caracter monetar. În orice caz, rezultatul final trebuie să fie aducerea acasă a unei cantități de grâu și de porumb suficientă nevoilor familiei și animalelor (porci, vaci etc.).

Autorii care participă la troc stabilesc valoarea mărfii în baza logicii pieței: "Înainte de a face schimbul se întreabă prețurile mărfii, lemnul e la prețul ăsta, grâul e la celălalt etc., apoi fac schimbul (trocul)." (Drăgan, 24/07/1999).

Aceasta presupune că autorii își schimbă o cantitate de marfă echivalentă cu valoarea monetară a produselor.

Acest proces de schimb este denumit în România "Marfă contra Marfă", sau lucru contra lucru.

În general, marfa care se schimbă este aceeași: lemn, grâu și porumb. Porumbul poate fi de două calități: prima, numită Turda 2.20, folosit în principal pentru uzul

oamenilor, pe când a doua, dublu hidric, utilizat pentru hrana animalelor. Adesea, țărani sunt cei care în anumite perioade ale anului se duc în piețele din Apuseni pentru a vinde marfa la un preț mai mare, aceasta deoarece în zonele din care provin, producția de cereale este inflaționată. De regulă, acești comercianți improvizați au o muncă stabilă. Acesta este un factor central pentru a înțelege sistemul social despre care vorbim: moșii trăiesc aproape exclusiv din aceste tranzacții economice, fie prin troc, fie comerț monetar, în timp ce pentru țărani aceste schimburi sunt activități secundare. "A merge cu lemnul prin țară a devenit un mod de a-ți câștiga existența și posibilitatea ca acest mod de existență să persiste este mare, pentru că oamenii vor continua să ridice case cu scânduri, iar moșii vor avea mereu nevoie de grâu" (Iuga, 2000).

4. Concluzii

"În trecut, trocul avea o regularitate a sa. Astăzi nu se mai poate vorbi de troc ca sistem economic"; această afirmație a D-lui Goia, cercetător la Muzeul Tradițiilor Populare din Cluj Napoca, nu este, după părerea mea întru totul adevărată. Într-adevăr, dacă interpretăm fenomenul de Marfă contra Marfă ca troc nu reușim să punem în lumină prezența, în acest tip de schimb, a două modalități economice paralele: tranzacția monetară propriu-zisă și schimbul non-bănesc. Schimb nemonetar care e caracterizat, după cum am încercat să arăt, de referirea constantă la o scară de valori proprii pieței, înțeleasă ca spațiu predilect pentru comercializarea de bunuri.

Activitatea de schimb efectuată de moși este o formă de "credit", mai mult chiar decât un troc, pentru că părțile în cauză sunt legate printr-o relație de încredere reciprocă. În cea mai mare parte a cauzelor, într-adevăr, orice moș a întreținut, în timpul numeroaselor călătorii, o serie de relații și legături cu țărani vâilor care le facilitează să dispună de continue puncte de sprijin și de o serie de persoane de încredere pentru schimb. Fiecare dintre cei doi contractanți are deci posibilitatea de a schimba Marfă contra Marfă fără a ajunge imediat la o compensație precisă a valorii mărfurilor, întrucât există un asemenea raport de încredere încât la încheierea schimburilor se vor putea cu siguranță primi creditele chibzuite. Este clar că pentru a putea menține în echilibru acest sistem la sfârșitul ciclului de schimburi, fiecare actor va trebui să intre în posesia unei cantități de marfă echivalentă cu valoarea de piață, primind toate creditele prevăzute.

Problema care rămâne acum este clarificarea motivațiilor care-i împing (determină) pe moși chiar și azi să prefere acest tip de schimb altor forme de tranzacții economice. Dacă este vorba adică de o formă reziduală, legată de tradițiile acestui grup, sau mai degrabă este vorba de un tip de schimb care într-o realitate economică deosebit de inflaționistă, rămâne încă avantajos.

În afară de asta, va fi necesară continuarea cercetării pentru a putea dispune de o bază de date mai amplă care să permită verificarea ipotezelor formulate.

BIBLIOGRAFIE

- DURANDIN Catherine (1995), *Histoire des Roumains*, Fayard
 MARX Karl (1976), *Lineamenti fondamentali di critica dell'economia politica*. "Grundrisse", trad. italiană sub îngrijirea lui G. Backhaus, Einaudi, Torino
 MAUSS Marcel (1925), *Essai sur le don. Forme et raison de l'échange dans les sociétés archaïques*, în "L'Année Sociologique", 1/1925, trad. italiană Saggio sul dono, in Mauss Marcel, *Teoria generale della magia e altri saggi*, Einaudi, Torino, 1965.
 HUMPHERZ Caroline, HUGH-JONES Stephen (1992), *Barter, exchange and value*, Cambridge
 MALINOWSKI Bronislaw (1922), trad. italiană *Gli Argonauti del Pacifico Occidentale*, Roma, 1973
 PAPA Cristina (1999), *Antropologia dell'impresa*, Edizioni Angelo Guerini e Associati, Milano.
 POLANYI Karl (1944), *The Great Transformation: The Political and Economic Origins of Our Time*, Rinehart, New York, trad. italiană: *La grande trasformazione. Le origini economiche e politiche della nostra epoca*, Einaudi, Torino, 1974
 WILK Richard R (1932), *Economie e culture. Introduzione all'antropologia economica*, trad. italiană Mondadori, Milano.
 ROBBINS Lionel (1932), *An Essay on the Nature and Significance of Economy Science*.

Interviuri:

- BOȘCA Ion, interviu realizat de S. d'Agostino și A. Iuga, piața din Câmpeni, 24.07.99
 DRĂGAN Ioan, interviu realizat de S. d'Agostino și A. Iuga, piața din Câmpeni, 24.07.99
 GOIA, cercetător la Muzeul de Etnografie din Cluj Napoca, interviu realizat de S. d'Agostino, 20.05.99
 IUGA Anamaria, student la Antropologie la Universitatea din Cluj Napoca, interviu realizat de S. d'Agostino, 10.04.99
 MOCAN Teodora, interviu realizat de S. d'Agostino, Cluj-Napoca, 27.04.99

În românește de MIRELA DAN

Mâncarea-i fudulie - Băutura-i temelie.

Colecția DUMITRU IUGA, Săliștea de Sus, 2002

Anuță din Satu Nou
 Cu al tău soț Dragomiru,
 Cu nepoate și nepoți,
 Mai veniți la Bunu toți.

Draji fii, fiice, jineri, nurori,
 Cu nepoate și nepoți,
 Dați mâna cu mine o dată
 Că n-om mai petrece laolaltă.

Simeon și cu Marta
 Pe ici nu ne-om mai vedea,
 Noi de acuma niciodată
 N-om mai munci laolaltă.

Augustin cu Aristină,
 Plecu la veșnica lumină,
 Pe la casa părintască
 N-oi mai mere niciodată.

Florică și cu Petrea,
 De azi nu ne-om mai vedea,
 Frați, soră, cumnate, mâna să dămu,
 Pe aici nu ne mai vedemu.

Nănași, cuscri, cumnați, tetei, fini și fine,
 Toți care ați venitu la mine
 Cu veri și nepoți, nepoate,
 Mă iertați acum de toate.

Cătu în lume am trăitu
 La muncă nu m-am feritu,
 La căminu, la grajdiuri la colectiv
 Ce-amu muncitu le-am pus la rându.

La pavilonu Bisericii
 Din nou o trebuit a construi,
 Ori ce lucru mi s-o datu
 Lucru din mâni n-amu lăsatu.

Toate aceste o trecut,
 Pe toți vă lasu și mă duc.
 La consilu de la ceapeu
 Vă doresc un bine eu;

La consilu Popular
 Împreună și la primaru
 Când în satu îți mai veni
 Cu mine nu vă veți întâlni.

La Mitre la Doctoru,
 Dorescu bine tuturoru,
 La toți cari m-o cunoscut
 Că de azi nu m-oru vedea mai mult.

Rămas bun la poporeni,
 Rămas bun și la săteni
 Și eu am fostu omu pământescu,
 Amu pututu să și greșescu.

Daru cu ceva de am greșitu
 Mă iertați la despărțitu